

Hayaller Diyarı Filminde Bulunan Deyimsel İfadelerin Makine Çevirisi Uygulamalarıyla Yapılan Türkçe Çevirilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Comparative Analysis of Turkish Translations of Idiomatic Expressions Found in The Movie “Slumberland” Made by Machine Translations Applications

Şahin Sarı¹ , Murat Özcan²

ÖZ

Bu çalışmada, Netflix bünyesinde vizyona giren “Hayaller Diyarı” filminde bulunan deyimse ifadelerin insan çevirmenler ve makine çevirisi uygulamaları tarafından İngilizceden Türkçeye nasıl çevrildikleri ve aralarındaki farklar dilbilgisel, bağlamsal ve Peter Newmark’ın Çeviri Yöntem ve Stratejileri ile kuramsal açıdan incelenerek, makine çevirisi uygulamalarının insan çevirmen karşısında ne ölçüde çeviri yapabildiklerinin, bağlamsal anlama uygun çeviriler yapıp yapamadıklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Kaynak kültürde kullanılan deyimse ifadeler, insan çevirmen tarafından yapılan altyazı ve dublaj çevirilerindeki karşılıkları, makine çevirisi uygulamalarından “Google Çeviri, Yandex Çeviri, Microsoft Bing Çeviri ve Apple Çeviri” çıktıkları çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler nitel araştırma yöntemleri bünyesinde doküman incelemesi yani karşılaştırmalı ve betimsel analiz yönteminden faydalanılarak incelenmiştir. Sonuç olarak çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde insan çevirmen tarafından yapılan dublaj ve altyazı çevirilerinin dilbilgisel ve bağlamsal açıdan uygun ve tamamen erek dil odaklı oldukları söylenebilir. Kuramsal açıdan değerlendirildiklerinde, çoğunlukla işlevsel ve kültürel eşdeğerlik süreci olmak üzere betimsel eşdeğerlik sürecinden yararlandığı da söylenebilir. Makine çevirisi uygulamalarının Türkçe çevirileri değerlendirildiğinde Google Çeviri %63, diğer çeviri uygulamaları ise %54 başarı oranıyla bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır. Bağlamsal anlama uygun çeviriler işlevsel, kültürel ve betimsel eşdeğerlik süreçleriyle, bağlamsal anlama uygun olmayan çeviriler ise sözcüğü sözcüğüne çeviri süreciyle açıklanabilir. Sonuç olarak, makine çevirisi uygulamalarının başarı oranları insan çevirmenle kıyaslandığında henüz beklentiyi karşılamamaktadır. .

Anahtar kelimeler: Çeviri, deyimse ifadeler, görsel-işitsel çeviri, karşılaştırmalı analiz, makine çevirisi

ABSTRACT

In this study, how idiomatic expressions in the movie "Slumberland" released by Netflix are translated from English into Turkish by human translators and machine

¹Öğr. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara, Türkiye

²Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Eğitimi, Ankara, Türkiye

ORCID: Ş. S. 0000-0001-8466-1110
M.O. 0000-0001-7003-1505

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Şahin SARI,
Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller
Yüksekokulu, Ankara, Türkiye
E-mail: sahin.sari@hbv.edu.tr

Submitted/Başvuru: 25.02.2023

Accepted/Kabul: 09.05.2023

Citation/Atf: Sarı, S., Özcan M. (2023). Hayaller Diyarı filminde bulunan deyimse ifadelerin makine çevirisi uygulamalarıyla yapılan Türkçe çevirilerinin karşılaştırmalı analizi. Istanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies, 18, 123-148.
<https://doi.org/10.26650/ijuts.2023.1256303>

translation tools, and the differences between them are analysed grammatically, contextually, and theoretically with Peter Newmark's Translation Methods and Strategies. It aims to determine to what extent machine translation applications can translate compared to human translators, and whether they can make translations suitable for contextual meaning. As a result, when the findings obtained in the study are evaluated, the dubbing and subtitle translations made by the human translator are grammatically and contextually appropriate and completely target-language oriented. When evaluated theoretically, functional, cultural, and descriptive equivalent procedures are used. When the Turkish translations of machine translation tools are evaluated, Google Translation can make accurate translations in accordance with contextual meaning with a success rate of 63% and other translation applications with a success rate of 54%. Translations suitable for contextual meaning can be explained by functional, cultural, and descriptive equivalent procedures, and translations not suitable for contextual meaning can be explained by the literal translation procedure. As a result, the success rates of machine translation applications are not yet at the desired level when compared to human translators..

Keywords: Audio-visual translation, comparative analysis, machine translation, idiomatic expressions, translation

EXTENDED ABSTRACT

This study examines how idiomatic expressions in the Netflix film "Slumberland" are translated from English into Turkish by human translators and machine translation tools, and how the two translation methods differ from one another linguistically, culturally, and conceptually. Idiomatic expressions used in the source culture, their equivalents in subtitle and dubbing translations made by human translators, and the outputs of "Google Translate, Yandex Translate, Microsoft Bing Translate and Apple Translate" from machine translation tools constitute the sample of the study. The study's data were examined by using document analysis, that is, comparative and descriptive analysis methods, within the scope of qualitative research methods.

In this study, answers to the following questions are sought.

1. How are idiomatic expressions used in the source language translated into Turkish by human translators and machine translation applications, and what are the differences between them?
2. Which methods and strategies of Peter Newmark do human translators and machine translation applications use in the translation of idiomatic expressions?
3. Are translations source language-oriented or target language-oriented?
4. Can machine translation tools make translations that are appropriate for contextual meaning when compared to human translators?

In the study, the online databases of "Cambridge Dictionary, Merriam Webster and Farlex Dictionary of Idioms" for idiomatic expressions in the source language and "Turkish Language Institution" dictionaries for Turkish idiomatic expressions are used. The translations of machine translation applications were accessed in January and February 2023. First, the meanings of idiomatic expressions translated from the source language, namely English to the target language Turkish, are explained by using the online databases of the "Cambridge Dictionary, Merriam

Webster and Farlex Dictionary of Idioms" dictionaries. Then, grammatical differences that will affect the translation of idiomatic expressions are evaluated. Afterwards, subtitles and dubbing translations made by human translators and translations made by machine translation applications are analysed comparatively in tables. As a result of the analysis, it is determined whether the translation outputs of machine translation applications could make translations suitable for contextual meaning like human translators, and which methods and strategies they used to translate.

According to the analysis results, it can be said that dubbing translations made by human translators are grammatically and contextually appropriate and completely target language oriented. When evaluated from a theoretical point of view, it can be said that in dubbing translations of eleven idiomatic expressions, the functional equivalence procedure is used five times (45 per cent), the cultural equivalence procedure is used four times (36 per cent), one with the addition procedure (9 per cent), and the descriptive equivalence procedure is used twice (18 per cent). In subtitle translations, it can be said that the functional equivalence process is used five times (45 per cent), the cultural equivalence process is used three times (27 per cent), and the descriptive equivalence process is used three times (27 per cent).

According to the analysis results of eleven idiomatic expression translations made by machine translation applications; Google Translate offers a total of seven translations suitable for contextual meaning (63 per cent). Three of the translations suitable for contextual meaning can be explained by the procedure of cultural equivalence (27 per cent), three of them by functional equivalence (27 per cent) and one of them by descriptive equivalence (9 per cent). All four translations that do not fit the context can be explained by the literal translation process (36 per cent).

Yandex Translate offers a total of six translations suitable for contextual meaning (54 per cent). Three of these can be explained by the procedure of cultural equivalence (27 per cent) and the other three by the process of functional equivalence (27 per cent). All five translations that do not fit the context can be explained by the literal translation process (45 per cent).

Microsoft Bing Translation and Apple Translation offer a total of six translations suitable for contextual meaning (54 per cent). Three of these can be explained by the procedure of functional equivalence (27 per cent), two by cultural equivalence (18 per cent), and the other by the descriptive equivalence procedure (9 per cent). All five translations that do not fit the context can be explained by the literal translation process (45 per cent).

In conclusion, when the Turkish translations of machine translation tools are evaluated, Google Translation can make accurate translations in accordance with contextual meaning with a success rate of 63% and other translation applications with a success rate of 54%. Translations suitable for contextual meaning can be explained by functional, cultural, and descriptive equivalent procedures, and translations not suitable for contextual meaning can be explained by the literal translation procedure. The most important factors affecting the

success rate are the idioms usage frequency and the contributions made by the users. It is directly proportional to the successful translations of the applications. In this way, it becomes easier to reach the correct translations in the database and the applications continue to learn. Considering that the number of internet users and the entries in the database are increasing day by day, it will be inevitable for machine translation tools to make much more successful translations in the future.

Giriş

Çeviri faaliyetlerinin tarihsel gelişimine bakıldığında, toplumların birbirleriyle iletişim kurabilmesinin yanında bilimsel ve dini metinlere ulaşılmasında da büyük bir öneme sahiptir (Munday, 2016, s. 10,11). İlerleyen zamanlarda ticaretin de gelişmesiyle çeviri faaliyetlerine duyulan ihtiyaç daha da artmıştır. Günümüzde çeviri faaliyetlerinin amacı çoğunlukla çevirinin kültürel ve toplumsal önemine daha fazla ağırlık vermektir (Olohan, 2010, s. 43). Bu amaç doğrultusunda 1950'li yıllardan itibaren Akademisyenler tarafından yapılan çeviri çalışmaları hız kazanmıştır (Alkan, 2013, s. 11).

Basit bir şekilde tanımlamak gerekirse “bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme” (TDK, t.y.) anlamına gelen çeviri esasen çok daha kapsamlı bir konudur. Bir çevirinin gerçekleşmesini sağlayacak çeşitli unsurlara ihtiyaç vardır. Çevrilecek metin ve onu çevirecek kişi temel alınarak; orijinal metnin yazarı ve kültürü, dilin kuralları, kaynak ve hedef dil arasındaki bağ, hedef dilin yapısı, yazarı ve kültürü çevirinin gerçekleşmesini sağlayan temel unsurlardır (Newmark, 1988, s. 4). Bunlara ek olarak; bir çevirmenin sahip olması gereken “kültürü anlama, bilgi teknolojileri, proje yönetimi, dil ve okuryazarlık, iletişim ve kararlar verme” gibi bazı temel özellikler de vardır (Samuelsson-Brown, 2010, s. 2).

1. Makine Çevirisinin Gelişim Safhaları

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çeviri teknolojileri de büyük bir ivme kazanmıştır. Bilgisayarların farklı dillerin çevirilerinde kullanılması yönünde 1947 yılında ilk fikir beyan eden kişiler Rockefeller Şirket bünyesinden “Warren Weaver” ve bilimsel çalışmalarla uğraşan İngiliz “Andrew D. Booth” olmuştur (Qun & Xiaojun, 2015, s. 105). Makine çevirisi ile ilgili yapılan çalışmalar 1946 yılında “ENIAC” denilen ilk bilgisayarın icadıyla başlamıştır. Bunun ardından 1967 yılına gelindiğinde bilgisayar destekli çeviri faaliyetleri de başlamıştır. 1967-1983 yılları arası büyük gelişmelere öncülük eden yıllardır (Sin-wai, 2014, s. 3). 1984 yılında bilgisayar destekli çeviri hizmeti vermeye başlayan ve bu alanda önemli gelişmelere de öncülük eden ilk şirketler Almanya’da kurulan “Trados” ve İsviçre’de kurulan “Star Group” olmuştur (Sin-wai, 2014, s. 5). 1984’ten 1993’e uzanan ikinci dönemde büyük bir gelişme yaşanmıştır. Üçüncü dönemi kapsayan 1993-2003 yılları arasındaki bu on yıllık sürede tutarlı bir büyüme yaşanmıştır. 2004 ve 2013 yıllarını içeren süreç küresel çapta gelişmelerin yaşandığı bir dönem haline gelmiştir (Sin-wai, 2014, s. 3).

1993-2003 yıllarını kapsayan bu süreçteki büyüme sebepleri arasında; ticari sistemlerin artması, yerleşik işlevlerin gelişimi, Windows işletim sisteminin üstünlüğü, belgelerin format desteklerinin artması, yapılan çevirilerde dil desteğinin artması ve çeviri şirketleri arasında Trados’un üstünlük kurması bulunmaktadır (Sin-wai, 2014, s. 8). 2004-2013 yıllarını kapsayan dönemde otuzdan fazla yeni sistemin piyasaya çıkmasına ek olarak eski sistemler de belli aralıklarla güncellendiler. Bunun müşteriler için en büyük avantajı yeni paketlerin, işlevlerin ve rekabetçi fiyatların piyasaya dahil olmasıyla birlikte daha geniş bir seçenek sunmasıdır (Sin-wai, 2014, s. 13).

Bütün makine çevirisi uygulamaları temelde kaynak dildeki metni erek dildeki metne dönüştürmeye çalışır. Sözcük aktarımıyla birebir çeviri yapan “Basit Sözlük Tabanlı Makine Çevirisi”, kaynak dildeki cümlelerin öğelerini işlevlerine göre ayırarak hedef dilde tekrar bir aktarım kuralı belirleyerek dilbilgisel kurallar dahilinde çeviri yapan “Kural Tabanlı (Transfer Tabanlı) Makine Çevirisi”, “Dil İçi Makine Çevirisi Sistemleri”, “İstatistiksel Makine Çevirisi” ve bu yöntemle “Kural Tabanlı Makine Çevirisi” “Hibrit Makine Çevirisi” olmak üzere farklı türleri bulunur (Dillinger & Lommel, 2004, s. 42-43). Kaynak dildeki cümlelerin analizleri sonucunda hangi anlamda çevrilmesi gerekip gerekmediğini olasılıklarla hesaplayıp istatistiksel yöntemlere dayalı bir çeviri sunan “İstatistiksel Makine Çevirisi” ile “Kural Tabanlı Makine Çevirisi” yönteminin olumlu yönlerinin bir araya getirilmesi sonucunda “Hibrit Makine Çevirisi” ortaya çıkmaktadır (Temizöz, 2013, s. 13-14). En gelişmiş makine çevirisi modeli ise Nöral makine çevirisidir. Diğer modellerle kıyaslandığında en büyük avantajı bütün cümleleri bir defada işlemde geçirebilmesidir. İnsan çevirmene en yakın çeviri modeli olduğu için bağlamsal çeviriler yapmaya en yakın model de budur. Fakat istatistiksel çeviri modelinin de artı yönleri olduğu için daha doğru çeviriler ortaya çıkması için gerektiğinde bu iki model bir arada kullanılabilir (Yandex Blog, 2017). Bununla birlikte; makine çeviri sistemlerinin süre, maliyet, üretkenlik gibi artı yönlerinin yanı sıra en büyük dezavantajları kültürel farklılardan kaynaklanan bağlamsal çevirilerde insan çevirmenlere oranla hata paylarının daha yüksek olmasıdır (Temizöz, 2013, s. 8-9).

2. Makine Çevirisi Uygulamaları

Makine çevirisi ya da bir diğer adıyla otomatik çeviri hiçbir insan çevirmene ihtiyaç duyulmadan gelişmiş teknolojik sistemlerin yaptığı çevirilerdir. “Google Çeviri” dünya çapında en çok kullanılan ve kolay bir şekilde ulaşılabilen çeviri uygulamalarının başında gelmektedir (Rebeca & Stiegelbauer, 2013). İlk çeviri faaliyetlerine 2006 yılında başlayan uygulama sadece “İngilizce, Arapça, Çince ve Rusça” dilleri arasında çeviri yapabiliyordu. 2016 yılında sadece 10 yıllık süreçte internet kullanıcıların %99’unun dahil olduğu 103 dil kapasitesine ulaştı. Bunu yapabilmek için internet veri tabanlarında daha önce çevirisi yapılmış olan milyonlarca kaynak metin taranarak bu makine öğrenme sistemine dahil edilmektedir. Tüm bu kaynaklara ek olarak kapsam dahilinde bulunan dillerin geliştirilmesi için çeviri topluluklarında bulunan kişiler katkılarını sunmaktadırlar, sistem ve algoritmalar da doğru orantılı olarak geliştirilmektedir (Kelman, 2016). 2022 yılı mayıs ayına gelindiğinde Google Çeviri 133 dilde çeviri faaliyetlerini sürdürmektedir (Caswell, 2022).

Microsoft makine çevirisi araştırma ekibi 1991 yılında “doğal dil işleme” alanında çalışmalar yapmaya başlamıştır ve 1999 yılı itibarıyla makine çevirisi konusunda araştırmalar yapan önde gelen şirketler arasındadır. 2007 yılına gelindiğinde dilin özellikleriyle istatistiksel algoritmaları buluşturan bir sisteme sahiplerdi. Veri tabanında bulunan kaynak metinler ve insan çevirmenler tarafından yapılan çeviriler sistem ve çeviri ekibi için örnek teşkil eden önemli kaynaklardı (Thorne, 2007). Microsoft bünyesinde kurulan ve “makine çevirisi üzerine çalışan

araştırmacılar, geliştiriciler, kontrolcüler, program yöneticileri, dilbilimciler, tasarımcılar ve ürün yöneticilerinden” oluşan ekip Eylül 2007’de gelişmelerden kullanıcıların ve ortakların haberdar olabilmesi için internet günlüklerini kullanıcıların erişimine açtı (Dendi, 2007). 2021 yılı itibariyle Microsoft Çevirinin desteklediği dil sayısı toplam 103 olarak duyurulmuştur (Microsoft Translator Blog, 2021).

Yandex Çeviri 2011 yılında web tabanlı olarak istatistiksel bir sisteme dayalı çeviri faaliyetlerini başlattığını duyurdu. 2012 yılı sonunda “Türkçe, Ukraynaca, Rusça ve İngilizce” dillerinin de olduğu 8 dil arasında çeviri hizmeti sunmaya başladı (Yandex Blog, 2013). 2022 yılına gelindiğinde “sözcüklerin, deyimlerin, görsel dosyalardaki metinlerin, site ve cep telefonlarında kullanılan uygulamaların” çevirileri yüze yakın dil arasında otomatik olarak yapılabilmektedir (Yandex, 2022).

2020 yılı haziran ayında Apple da kendi cihazları için çeviri faaliyetlerini başlattığını duyurdu. Bu çeviri uygulamasında “metin, ses ve yazışmalar” kapsam içindeki dillerde internete bağlı ya da çevrimdışı dil desteğiyle dil paketleri cihaza indirilerek de kullanılabilir (iPhone Kullanma Kılavuzu, 2022). 2022 yılı itibariyle IOS işletim sisteminin 16. sürümü ve üzerine sahip cihazlarda desteklenen diller sekmesine göre; “Almanca (Almanya), Arapça, Çince (Mandarin – Çin ana karası), Çince (Mandarin – Tayvan), Endonezce, Felemenkçe, Fransızca (Fransa), İngilizce (Amerika Birleşik Devletleri), İngilizce (Birleşik Krallık), İspanyolca (İspanya), İtalyanca (İtalya), Japonca, Korece, Lehçe, Portekizce (Brezilya), Rusça, Tayca, Türkçe ve Vietnamca” gibi toplamda 19 dilde çeviri desteği verilmektedir.

3. Çeviri Sorunları

İnsanlar bilişsel yeteneklere sahip oldukları için Makine çevirisi uygulamalarında olmayan büyük bir açığı kapatmaktadırlar. İnsan çevirmen ile bir makine çevirisinin arasındaki en büyük fark insan çevirmenin “sözcüksel, dilbilgisel ve metinsel belirsizliklere” sahip bir metni farklı boyutlara taşıyabilecek anlamlar katabilmesidir (Luo, 2018, s. 1-2). Bu açıdan düşünüldüğünde insanlar tarafından programlanan ve kodlanan bir yazılımın insanlardan daha akıllı kararlar verebilmesi beklenemez. Maalesef insan çevirmeden kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Bunların başında ise çevirmenin iki dile de hâkim olmamasından kaynaklanan yanlış anlaşılmalarda sonucunda yanlış çeviriler yapılması gelmektedir. Özellikle belli kültürlere özgü “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” (TDK, t.y.) olarak tanımlanan deyimsel ifadelerin çevirilerinde sorunlarla karşılaşmaktadır.

4. Görsel-İşitsel Çeviri

Farklı dillerde çekilen filmlerin diğer dil konuşucuları tarafından anlaşılmasını ve izlenmesini sağlamak için yaygın olarak kullanılan iki yöntem bulunmaktadır. Birinci yöntem; filmdeki karakterlerin orijinal dildeki konuşmalarının hedef dile çevrilerek yazılı bir biçimde ekranın altına eklenmesi ve bu yazılı metinlerin izleyiciler tarafından okunarak filmin izlenilmesi

altyazı çevirisi yöntemidir. İkinci yöntem olan dublaj çevirisi ise; filmde geçen orijinal seslendirmenin erek dil kitlesinin diliyle farklı dublaj sanatçıları tarafından tekrar seslendirip film için uyarlanmasıdır (Cornu & Jean-François, 2019, s. 18). Bu iki yöntem haricinde bir de seslendirme yöntemi bulunmaktadır. Özellikle belgeseller için kullanılan bu yöntemde filmdeki ya da belgeseldeki orijinal sesin kısılarak üzerine erek dil konuşucusu bir dublaj sanatçısı tarafından yapılan seslendirmenin eklenmesidir (Pedersen, 2011, s. 3-4).

5. Peter Newmark`ın Çeviri Yöntemleri

Çevirinin kaynak kültüre mi yoksa hedef kültüre mi yakın olması gerektiği, çevirmenin çeviriye başlamadan önce alması gereken en önemli kararlardan biridir. Bu nedenle çeviri yöntemleri Peter Newmark tarafından bu iki başlık altında gruplandırılmıştır. “Kaynak dil odaklı” çeviri yöntemleri; “Sözcüğü Sözcüğüne, Bağımlı, Sadık ve Anlamsal Çeviri” olarak, “Hedef dil odaklı” çeviri yöntemleri ise; “Uyarlama, Bağımsız, Deyimsel ve İletişimsel Çeviri” olarak sıralanabilir (Newmark, 1988, s. 45).

a. Kaynak Dil Odaklı Çeviri Yöntemleri

1. **Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri:** Sözcüklerin çoğu zaman altlarındaki satırda birebir çevrildiği ve bağlamsal anlamlarının dışında en yaygın anlamlar korunduğu bu yöntemde kaynak dilde bulunan kültürel ifadeler de en temel gerçek anlamlarıyla birlikte çevrilir (Newmark, 1988, s. 45-46).
2. **Bağımlı Çeviri:** Birinci amacın çeviri öncesinde metindeki sorunların belirlenmesi olduğu bu yöntemde, cümledeki gramer yapılarının erek dilde muadilleri saptanarak en yakın eşdeğerleri bulunur ve bu esnada sözcükler bağlamsal anlamları dışında en temel anlamlarında birebir çevrilirler (Newmark, 1988, s. 46).
3. **Sadık Çeviri:** Bu çeviri yaklaşımı, metnin kullanım amacına ve kaynak dilin yazarının onu kullanmayı amaçladığı maksada göre çeviri yapmakla başlar. Hedef dilin gramer yapıları, kaynak dilin bağlamsal anlamını olabildiğince eksiksiz bir şekilde aktarmaya çalışmak için kullanılırken, aynı zamanda kültürel kelimelerin aktarılmasını ve kaynak dilin gramer ve sözcük normları içinde kalmasını sağlar (Newmark, 1988, s. 46).
4. **Anlamsal Çeviri:** Anlamsal çeviri ile sadık çeviri arasındaki en temel ayrım “olabildiğince anlamdan taviz verilerek dilde estetik değerlerin ön planda tutulması” olarak açıklanabilir. Daha az öneme sahip kültürel ifadeler, tam karşılıkları yerine kültürel olarak tarafsız veya işlevsel ifadeler kullanabilen çevirmen tarafından küçük değişikliklerle hedef kültüre çevrilebilir (Newmark, 1988, s. 46).

4.2. Hedef Dil Odaklı Çeviri Yöntemleri

5. **Uyarlama:** Çevirmenin kaynak metne bağlı kalmadan çeviri yapabildiği bu yöntemle özellikle tiyatro oyunları, şiirler ve komediler erek kültür kitlesine uygun bir şekilde kültürel olarak aktarılır ve kaynak metin tekrar oluşturulur (Newmark, 1988, s. 46).

6. **Bağımsız Çeviri:** Çevirmenin kaynak dil metninin içeriğine ve üslubuna öncelik vermeden çeviri yaptığı bu yöntemde sıklıkla farklı kelimeler kullanıldığı ve çevirmen kendi yorumunu kattığı için kaynak metinle kıyaslandığında erek metin daha uzun olabilir. Bu yöntem bir tür “yeniden yazım, yorumlama” olarak da adlandırılabilir (Newmark, 1988, s. 46-47).
7. **Deyimsel Çeviri:** Çevirmenin erek metnin daha canlı ve doğal görünmesini sağlamak amacıyla kaynak metinde bulunmayan ifadeleri deyimsel ifadeler kullanarak çevirmesidir (Newmark, 1988, s. 47).
8. **İletişimsel Çeviri:** Çevirmenin amacı, orijinal metnin bağlamını, dilini veya özünü değiştirmeden, kaynak metnin okuyucu üzerindeki etkisini hedef kültürde yeniden yaratmaktır (Newmark, 1988, s. 47).

b. Diğer Çeviri Süreçleri

1. **Aktarım:** Kaynak dildeki sözcüklerin genellikle okunduğu veya yazıldığı gibi erek dile direk aktarıldığı bir çeviri sürecidir. Bunlar “aktarma sözcük” olarak bilinirler (Newmark, 1988, s. 81).
2. **Doğallaştırma / Yerileştirme:** Kaynak dilden erek dile aktarılan sözcüklerin ilk olarak alışılmalı telaffuzlarıyla, sonrasında biçimbilimsel olarak hedef dile uyarıldığı ve son olarak yerleştirilerek dile kazandırıldıkları bir süreçtir (Newmark, 1988, s. 82).
3. **Kültürel Muadili:** Kültürel ifadelerin erek kültürde bağlamsal anlamı karşılayan kültürel muadilleriyle çevrilme sürecidir (Newmark, 1988, s. 82).
4. **İşlevsel Muadili:** Kaynak dilde bulunan kültürel ifadelerle bağımlı bir çeviri gerçekleştirilmeden, hedef dil konuşucularının en iyi şekilde anlayabilmesini sağlayacak daha genel ve kültüre özgü ifadelerle çevrilme sürecidir (Newmark, 1988, s. 83).
5. **Betimsel Muadili:** Kaynak dile has ifadelerin erek dilde tam olarak karşılıkları bulunmadığında anlaşılabilirliği artırmak amacıyla çevirmenin birden fazla sözcükle açıklaması ve bu şekilde çevirmesidir sürecidir (Newmark, 1988, s. 83-84).
6. **Eş anlamlılık:** Kaynak dile has ifadelerin erek dilde tam olarak karşılıkları olduğu ya da olmadığı koşullarda eş anlamlısıyla veya anlamdaşıyla çevrildiği bir süreçtir (Newmark, 1988, s. 84).
7. **Öykünme:** Özellikle “birlikte kullanılan yaygın kelime gruplarında yani eş dizimlerde, kurum ve kuruluşların isimlerinde, bileşik isimlerde ve bazen de tümcelerin birebir çevirileri” için bu süreçten yararlanır (Newmark, 1988, s. 84).
8. **Yer Değiştirme:** Dilbilgisel olarak farklı dil yapılarına sahip diller arası çevirilerde yapılan değişiklikler için kullanılan bir süreçtir (Newmark, 1988, s. 85-88).
9. **Modülasyon:** Çevirmenin metni incelerken perspektifini değiştirmesi nedeniyle mesajın yapısının biçimsel değişikliklere uğrayarak aktarıma sürecidir (Newmark, 1988, s. 88).

10. **Geçerliliği Kabul Edilmiş Çeviri:** Kurumsal sözcükler aktarılırken resmi veya kabul görmüş muadilleriyle çevrilmesi sürecidir fakat yanına eklenen bir tanım ya da açıklama ile de yararlanılabilir (Newmark, 1988, s. 89).
11. **Çeviri Etiket:** Karşılığı bilinmeyen yeni bir ifade çevrilirken çevirmenin daha geçerli bir muadiliyle çevirene kadar tırnak içinde belirterek çevirdiği geçici bir süreçtir (Newmark, 1988, s. 90).
12. **Telafi / Kayıp Giderici Çeviri:** Çevirmenin çevirinin bir bölümünde tam olarak anlamı aktaramadığı durumlarda ardından gelen cümlelerde önceki cümlelerde oluşan anlamsal kaybı telafi etmesidir (Newmark, 1988, s. 90).
13. **Anlam / Bileşen Çözümlemesi:** Kaynak metinde anlam çözümlemesi yapılması gereken sözcükle erek dilde tam olarak eşdeğeri bulunmayan fakat benzer bir manaya sahip olan sözcüğün ilk olarak ortak sonrasında farklılıkların bulunduğu anlam bileşenleriyle kıyaslanarak açıklanmasıdır (Newmark, 1988, s. 114).
14. **Eksiltme ve Ekleme:** Genellikle kaynak dil metninin düzeltmelere ihtiyaç duyduğu durumlarda erek dil metninin daha iyi bir duruma getirilmesi için çevirmenin bazı kısımları atarak ya da bazı kısımlara eklemeler yaparak yararlandığı bir süreçtir (Newmark, 1988, s. 90).
15. **Açıklama:** Çevirmenin gerekli gördüğü kısımlarda erek dil kitlesinin anlamasını kolaylaştırmak adına detaylandırarak başka sözcüklerle yorumlayarak açıklama sürecidir (Newmark, 1988, s. 90).
16. **İki veya Daha Fazla Süreçten Yararlanma:** Çevirmenin birden fazla süreçten yararlanmasıdır (Newmark, 1988, s. 91).
17. **Notlar, Eklemeler, Açıklamalar:** Hedef kültür kitlesi tarafından çevirinin daha iyi anlaşılmasını sağlaması için çevirmenin ek bilgiler, dipnotlar, açıklamalar eklemesidir (Newmark, 1988, s. 91-93).

6. İlgili Çalışmalar

İnsan zihni ile makine çevirisinin kıyaslandığı bir çalışmada insanların sahip olduğu “düşünme, muhakeme, algılama, problem çözme ve dil anlayışı” gibi özelliklerin bu programlar tarafından ne ölçüde karşılandığı araştırılmıştır. Farklı yaklaşımlara sahip dört farklı metnin kullanıldığı çalışmada “Google Translate, DeepL ve Microsoft Translator” programlarının artıları ve eksileri araştırılmıştır. Artıları arasında; “doğruluk, zaman açısından verimlilik, anlamın semantik yönlerini yansıtmadaki başarısı”, eksileri arasında ise; “bağlamın anlaşılabilmesi, karmaşık biçimsel özelliklerin teşhis edilememesi ve bağlamın pragmatik boyutunu yansıtmakta yetersiz kalması” bulunmaktadır. Çalışma sonucunda uygulamaların karmaşık metinlerin çevirilerinde yeterli olmadıkları kanısına varılmıştır (Bacaksız, 2019).

Farklı dillerde yapılan karşılaştırmalarda makine çeviri sistemleriyle yapılan çevirilerde daha başarılı sonuçlar elde edilebilmektedir. Örneğin, insan çevirmen ile nöral makine çevirisi

arasında yapılan Çince-İngilizce haber çevirilerinde insan çevirmene yakın çeviriler sunulduğu iddia edilmektedir. Çalışmada parçadan bağımsız halde bulunan cümlelerin ve belgenin tamamının bir bütün olarak çevirileri insanlar tarafından değerlendirilerek puanlanmaktadır. Belge çevirisi bir bütün olarak ele alındığında insan çevirmenler akıcılık ve yeterlilik açısından öne geçmektedir. Fakat makine çevirileri cümle düzeyinde değerlendirildiğinde hataların tespit edilmesi zorlaşmaktadır. Makine çeviri çıktılarının cümle düzeyinde yapılan çevirilerde kalitesi arttığı için insan çevirmenler tarafından yapılan çevirilerle ayırt edilmesi güçleşmektedir. Çeviri doğruluğunun tam olarak değerlendirilebilmesi için puanlayıcıların metni bağlamsal açıdan bir bütün olarak kaynak metinle karşılaştırarak değerlendirmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde tam bir kanıya varılabilmektedir (Läubli, Sennrich, & Volk, 2018).

Altyazı ve dublaj çevirileriyle ilgili diğer bir çalışmada erek metne yapılan çevirilerin film izleyicileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda erek dil izleyicisinde aynı etkinin yaratılabilmesi için dilsel aktarımın yanında kültürel aktarımın da tam olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Film çevirilerinin kitap çevirilerinden en önemli farklılığı görsel ve işitsel iletişim kanallarının bulunması olduğu için kültürel açıdan kıyaslandıklarında bir bütünlük sağlanması gerekir (Erdoğan, 2009). Diğer bir çalışmada film çevirilerinin niteliği ve gelişim aşaması arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucuna göre; film çevirilerinde karşılaşılan sorunlar yetersiz eğitim ve beceriye sahip kaynak kültüre hâkim olmayan çevirmenlerin düşük ücret alarak kısıtlı bir sürede çeviri yapmalarından kaynaklanmaktadır (Sayman, 2011). Türkçe İngilizce film çevirilerinde kültürel öğelerin çevirilerinde hangi yöntem ve stratejilerin kullanıldığı ile alakalı bir diğer çalışmada %87 yerlileştirme stratejisi (çoğunlukla; “yer değiştirme”, “açıklama” ve “çıkarma”), şiir çevirilerinde ise %95 yabancılaştırma stratejisi kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Özbudak, 2018). Kültürel öğelerin aktarımını inceleyen bir diğer çalışmaya göre; sözlü ve yazılı dil farklılıklarından kaynaklanan kayıplar, çeviri boyutu ve süre, denetim ve yayın prensibi çeviriyi etkileyen faktörler arasındadır. Kullanılan en yaygın stratejiler “yerlileştirme ve yabancılaştırma”, yöntemler ise “genişletme, eksiltme ve kısaltma” olarak verilmiştir. Çalışma sonucunda kaynak kültürün içerik ve biçimine bağlı kalınmasına rağmen erek dilde kusursuz bir eşdeğerliğin sağlanamadığı kanısına varılmıştır (Yılmaz, 2017). Diğer bir çalışmada “Shrek 2” filminin dublaj çevirisinde hangi yöntemlerin kullanıldığı ve sınırlılıklarının ne olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Mizahi, dilsel ve kültürel öğelerin aktarımının sağlanabilmesi için erek dil odaklı bir yaklaşımla birlikte yerlileştirme stratejilerinin kullanılmasının bu animasyon filmi için elverişli olduğu kanısına varılmıştır. Dudak senkronizasyonunu sağlamak dublaj çevirilerini kısıtlayıcı en önemli faktörlerden biridir. Erek kültür izleyicisi tarafından herhangi bir anlam ifade etmeyen kültürel öğeler çıkarılarak yerine hedef kültüre özgü eklemeler yapılarak telafi edilmesi sağlanmıştır. Birebir eşdeğerliğin sağlanamamasının bir diğer nedeni ise İngilizce ve Türkçe sözdizim kurallarının farklı olmasıdır (Şahin, 2012).

7. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmada, kaynak dili İngilizce olan ve erek dilde Türkçe altyazı ve dublaja sahip bir filmde bulunan deyimisel ifadelerin insan çevirmenler ve makine çevirisi uygulamaları tarafından nasıl çevrildikleri ve aralarındaki farklar dilbilgisel, bağlamsal ve Peter Newmark'ın Çeviri Yöntem ve Stratejileri göz önüne alınarak kuramsal açıdan incelenerek makine çevirisi uygulamalarının insan çevirmen karşısında ne ölçüde çeviri yapabildiklerinin saptanması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Kaynak dilde kullanılan deyimisel ifadeler insan çevirmenler ve makine çevirisi uygulamaları tarafından Türkçeye nasıl çevrilmektedir ve aralarındaki farklar nelerdir?
2. Deyimsel ifadelerin çevirilerinde insan çevirmenler ve makine çevirisi uygulamaları Peter Newmark'ın hangi yöntem ve stratejilerinden faydalanmaktadır?
3. Kaynak dil odaklı mı yoksa erek dil odaklı mı çeviriler yapılmaktadır?
4. Makine çevirisi uygulamaları insan çevirmenle kıyaslandıklarında bağlamsal anlama uygun çeviri çıktıları sunabiliyorlar mı?

Çalışmada, Netflix bünyesinde çocuklar ve aileler tarafından izlenilmesi önerilen filmler kategorisi altında 18 Kasım 2022 tarihinde vizyona giren orijinal ismi “Slumberland” olan ve Türkçeye “Hayaller Diyarı” olarak çevrilen filmdeki 11 adet deyimisel ifade incelenmiştir. Çalışmada incelenecek ifadelerin deyim olup olmadıkları “Cambridge Dictionary, Merriam Webster, Oxford Learner’s Dictionaries, Macmillan Dictionary, Collins Online Dictionary ve Farlex Dictionary of Idioms” sözlüklerinin veri tabanlarından teyit edildikten sonra çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada kaynak dildeki deyimisel ifadeler için “Cambridge Dictionary, Merriam Webster ve Farlex Dictionary of Idioms”, Türkçe deyimisel ifadeler için ise “Türk Dil Kurumu” sözlüklerinin çevrimiçi veri tabanlarından yararlanılmıştır. Kaynak dilde kullanılan deyimisel ifadelerin Türkçe dublaj ve altyazı çevirileri, yapay zekâ temelli makine çevirisi uygulamalarının (Google Çeviri, Yandex Çeviri, Microsoft Bing Çeviri ve Apple Çeviri) çeviri çıktıları ile dilbilgisel, anlamsal ve Peter Newmark'ın çeviri yöntem ve stratejileri bağlamında kuramsal açıdan kıyaslanarak analiz edilmiştir. Makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarına 2023 yılı ocak ve şubat aylarında erişilmiştir. Kaynak kültürde kullanılan deyimisel ifadeler, insan çevirmen tarafından yapılan altyazı ve dublaj çevirilerindeki karşılıkları, makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktıları çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler nitel araştırma yöntemleri bünyesinde doküman incelemesi yani karşılaştırmalı ve betimsel analiz yönteminden faydalanılarak incelenmiştir. İlk olarak kaynak dil yani İngilizceden erek dil Türkçeye çevrilen deyimisel ifadelerin hangi anlama geldikleri “Cambridge Dictionary, Merriam Webster ve Farlex Dictionary of Idioms” sözlüklerinin çevrimiçi veri tabanlarından yararlanılarak açıklanmıştır. Ardından deyimisel ifadelerin çevirilerini etkileyecek dilbilgisel farklılıklar değerlendirilmiştir. Sonrasında insan çevirmenler tarafından yapılan altyazı ve dublaj çevirileriyle makine çevirisi uygulamaları tarafından yapılan çeviriler tablolar halinde

karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarının insan çevirmenler gibi bağlamsal anlama uygun çeviriler yapıp yapamadıkları ve hangi yöntem ve stratejiler kullanılarak çeviri yaptıkları belirlenmiştir.

8. Hayaller Diyarı Filminde Geçen Deyimsel İfadelerin Türkçe Çevirilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Orijinal ismi “Slumberland” olan film Türkçeye “Hayaller Diyarı” olarak çevrilmiştir. 18 Kasım 2022 tarihinde Netflix bünyesinde çocuklar ve aileler tarafından izlenilmesi önerilen filmler kategorisi altında vizyona girmiştir. Deniz fenerinde babasıyla birlikte yalnız yaşayan bir genç kız, babasının denizde kaybolmasının ardından amcasıyla birlikte yaşamak zorunda kalmaktadır. Ardından babasını tekrar görmek umuduyla rüyalarında “Slumberland” denilen Hayaller Diyarına gitmektedir. Film; “Flip” adındaki bir haydutla birlikte babasını tekrar görmesini sağlayacağına inandığı ve özel güçlere sahip olan bir inciyi bulmaya çalışırken başarılarından geçen maceraları konu almaktadır. Filmin başrollerinde “Jason Momoa, Marlow Barkley, Chris O’Dowd” bulunmaktadır (Chernin, Topping, Ready, & Lawrence, 2022).

Kaynak dilde kullanılan deyimsel ifadelerin insan çevirmen tarafından yapılan Türkçe dublaj ve altyazı çevirileri yapay zekâ temelli makine çevirisi uygulamalarının (Google Çeviri, Yandex Çeviri, Microsoft Bing Çeviri ve Apple Çeviri) çeviri çıktıları ile kıyaslanarak, dilbilgisel, bağlamsal ve Peter Newmark`ın çeviri yöntem ve stratejileri bağlamında kuramsal açıdan analiz edilmiştir. Makine çevirisi uygulamalarının bağlamsal anlama uygun çeviriler yapıp yapamadıkları çeviri yöntem ve stratejilerle açıklanarak saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. “keep a low profile”	
Kaynak Dil	“Rule number one, keep a low profile . We don’t wanna get caught messin’ around in other people’s dreams, trust me.” (00:36:48-00:36:53)
Hedef Dil (Dublaj)	“Kural bir, çok dikkat çekme . Başkalarının rüyalarını kurcalarken yakalanmak istemezsin, güven bana.”
Hedef Dil (Altyazı)	“Birinci kural, dikkat çekme . Başkalarının rüyalarına girmişken yakalanmak istemeyiz.”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Bir numaralı kural, dikkat çekmeyin . Başkalarının rüyalarında yakalanmak istemiyoruz, güven bana.”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Birinci kural, dikkat çekme . Başkalarının rüyalarında takılırken yakalanmak istemiyoruz, inan bana.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Bir numaralı kural, düşük bir profil tutun . Başkalarının rüyalarında ortalığı karıştırırken yakalanmak istemiyoruz, bana güvenin.”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Birinci kural, düşük profilli olun . Başkalarının rüyalarında ortalığı karıştırırken yakalanmak istemiyoruz, güven bana.”

Filmde kullanılan “keep a low profile” deyimini “to avoid attracting attention to yourself” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani dikkatleri üzerine çekmekten kaçınmak anlamına gelmektedir.

Cümle dilbilgisel açıdan incelendiğinde; geniş zamanda, olumlu yapıda ve emir kipinde oluşturulmuştur.

Çevirmen, kaynak dilde dublaj ve altyazı çevirilerinde deyimın karşılığı olarak gerçek anlamının dışında mecaz anlamında “göze batmak, fark edilmek” (TDK, t.y.) anlamına gelen “dikkat çekmek” deyimini olumsuz yapıda ve emir kipinde bağlamsal anlama uygun bir şekilde kullanarak çevirmiştir. Dublaj çevirisinde altyazı çevirisinden farklı olarak “çok” zarf tümleci kullanılmaktadır ve “ekleme” sürecine bir örnek teşkil etmektedir. Kuramsal bir bakış açısıyla incelendiğinde, kaynak kültürdeki deyim erek dilde kültürel bir muadiliyle karşılanarak çevrildiği için Newmark’ın hedef kültür odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” sürecinin uygulandığı söylenebilir.

Makine çevirisi uygulamalarının çeviri sonuçlarına bakıldığında; Google ve Yandex çeviri kaynak kültürdeki deyimın karşılığı olarak insan çevirmenin yaptığı gibi olumsuz yapıda ve emir kipinde bağlamsal anlama uygun bir şekilde “dikkat çekmek” deymiyle çevirmektedir. Kuramsal açıdan Newmark’ın hedef kültür odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” süreci ile açıklanabilir. Microsoft Bing ve Apple Çeviriye bakıldığında deymi erek dilde bağlamsal anlamının dışında en yaygın temel anlamıyla çevirmektedir. Kuramsal açıdan incelendiğinde, en yaygın temel anlamıyla birebir çevirileri yapıldığı için Newmark’ın kaynak dil odaklı yöntemleri başlığı altında bulunan “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilirler.

Tablo 2. “Never mind”	
Kaynak Dil	“A: Okay, well, what did your dad do to help you get to sleep? B: Sometimes... he’d tell me stories. A: Aren’t you a little old for that? B: Never mind. ” (00:47:17-00:47:32)
Hedef Dil (Dublaj)	“A: Peki o zaman, baban uyuman için ne yaptı? B: Bazen hikâye anlatırdı. A: Yaşın biraz büyük değil mi? B: Unut gitsin. ”
Hedef Dil (Altyazı)	“A: Peki o zaman, baban uyumana yardım etmek için ne yaptı? B: Bazen bana hikayeler anlatırdı. A: Bunun için büyük değil misin? B: Boşver. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“A: Pekâlâ, baban uyumana yardım etmek için ne yaptı? B: Bazen... bana hikayeler anlatırdı. A: Bunun için biraz yaşlı değil misin? B: Boşver. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“A: Tamam, peki, baban uyumana yardım etmek için ne yaptı? B: Bazen... bana hikayeler anlatırdı. A: Bunun için biraz yaşlı değil misin? B: Boşver. ”

Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“A: Tamam, peki, baban uyumana yardım etmek için ne yaptı? B: Bazen... bana hikayeler anlatırdı. A: Bunun için biraz yaşlı değil misin? B: Boşver. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“A: Tamam, baban uyumana yardım etmek için ne yaptı? B: Bazen... bana hikayeler anlatırdı. A: Bunun için biraz yaşlı değil misin? B: Boşver. ”

Filmde kullanılan “never mind” deyimini “used to tell someone not to worry about something because it is not important” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani birine bir şeyin önemli olmadığı için endişelenmemesi gerektiğini söylerken kullanılan bir ifadedir. Cümle dilbilgisel açıdan incelendiğinde; geniş zamanda, olumlu yapıda ve emir kipinde oluşturulmuştur.

Çevirmen kaynak kültürdeki deyimın karşılığı olarak dublaj çevirisinde deyimsel bir muadili ile çevirmek yerine bağlamsal anlamı veren hedef kültüre özgü daha genel ifadelerle “unut gitsin” şeklinde çevirmiştir. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, Newmark’ın hedef kültür odaklı çeviri yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” sürecinin uygulandığı söylenebilir. Altyazı çevirisine ve makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarına bakıldığında erek dilde argoda “aldırmamak” (TDK, t.y.) anlamına gelen “boş vermek” deyimıyla geniş zamanda, olumlu yapıda ve emir kipinde bağlamsal anlama uygun bir şekilde “Boş ver” şeklinde çeviri yapılmaktadır. Kuramsal açıdan incelendiğinde, kaynak kültürdeki deyim hedef dilde kültürel bir eşdeğeri ile yani bir deyimle karşılanarak çevrildiği için Newmark’ın hedef kültür odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” süreciyle açıklanabilir.

Tablo 3. “have a good run”	
Kaynak Dil	“Flip, you had a good run . Mm. But now, you’re done.” (01:02:31- 01:03:36)
Hedef Dil (Dublaj)	“Flip, elinden geleni yaptın . Ama artık işin bitti.”
Hedef Dil (Altyazı)	“ İyi iş çıkardın Flip. Ama artık işin bitti.”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Flip, iyi koşun . mm. Ama şimdi, işin bitti.”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Flip, iyi koşun . Ama artık işin bitti.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Flip, iyi bir koşu yaptın . Mm. Ama şimdi, işiniz bitti.”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Flip, iyi bir koşu yaptın . Mm. Ama şimdi bitirdiniz.”

Filmde kullanılan “have a good run” deyimini “to experience joy or success in some endeavor, but only for a limited period of time” (Farlex Dictionary of Idioms, t.y.) yani kısa bir süreliğine

çabanızın karşılığında neşe ya da başarıyı deneyimlemek anlamına gelmektedir. Diğer bir sözlükte “have a good run for your money” şeklinde verilen ifade “to have a good enough time” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani yeterli bir şekilde iyi/hoş vakit geçirmek anlamına gelmektedir. Cümle dilbilgisel açıdan incelendiğinde; “sen” anlamına gelen “you” ikinci tekil şahıs zamiriyle geçmiş zamanda ve olumlu yapıda oluşturulmuştur.

Çevirmen kaynak kültürdeki deyimın karşılığı olarak dublaj çevirisinde “gücünün yettiği kadarını yapmak” anlamına gelen “elinden geleni yapmak” (TDK, t.y.) deymiyle çevirmiştir. Kuramsal açıdan Newmark`ın hedef kültür odaklı çeviri yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” sürecinin uygulandığı söylenebilir. Altyazı çevirisinde ise “çok iş yapmak” anlamına gelen “iş çıkarmak” (TDK, t.y.) deyimini ve “beğenilmeyen bir olay, bir durum karşısında şaşkınlığı anlatan bir söz” anlamında kullanılan “iyi iş” (TDK, t.y.) deyimini birleştirerek “İyi iş çıkardın” şeklinde çevirmiştir. Bu deyim “iyi iş (doğrusu)” şeklinde de kullanılabilir. Çevirmen bağlamsal anlamı tam olarak karşılayabilmek için “iş çıkarmak” deymiyle “iyi iş” deyimini birleştirerek “iyi iş çıkardın” şeklinde birden fazla sözcük ile hedef dil kitlesinin anlayabileceği şekilde çevirdiği için Newmark`ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Betimsel Eşdeğerlik” sürecinden yaralandığı söylenebilir.

Makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarına bakıldığında “iyi koşun” ve “iyi bir koşu yaptın” şeklinde bağlamsal anlamın dışında kelimelerin en temel anlamlarıyla çeviri sunmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde, Newmark`ın kaynak dil odaklı yöntemlerinden “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilirler.

Tablo 4. “give a damn”	
Kaynak Dil	“Nobody gives a damn about me.” (01:03:32- 01:03:33)
Hedef Dil (Dublaj)	“Beni umursayan kimse yok.”
Hedef Dil (Altyazı)	“Kimsenin beni umursadığı yok.”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Kimse beni umursamıyor.”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Kimse beni umursamıyor.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Kimse beni umursamıyor.”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Kimse beni umursamıyor.”

Filmde kullanılan “give a damn” deyimini olumsuz ifadelerle kullanıldığında “to care at all about someone or something” (Merriam Webster, t.y.) yani birini ya da bir şeyi umursamamak anlamına gelmektedir. Kaynak cümlede “hiç kimse” anlamına gelen “nobody” belgisiz zamiri kullanılarak geniş zamanda olumsuz yapıda oluşturulmuştur.

Çeviri çıktıları incelendiğinde kaynak kültürdeki deyimın karşılığı olarak “aldırış etmek, önem vermek” (TDK, t.y.) anlamına gelen “umursamak” fiili erek dildeki cümlelerde farklı görevlerde kullanılarak bağlamsal anlama uygun bir şekilde çevrilmiştir. Çevirmen dublaj

çevirisinde “umursamak” fiilini “-an” ekiyle türetilmiş sıfat-fiil görevinde “umursayan kimse” şeklinde kullanılmaktadır. Altyazı çevirisinde olumsuz bir kelime yapısı olan “yok” kullanılarak “umursadığı yok” şeklinde çevrilmiştir. Makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarına bakıldığında hepsi “umursamak” fiiliyle bağlama uygun bir şekilde “umursamıyor” şeklinde çeviri yapmaktadır. Hedef dilde yapılan çeviri çıktıları kuramsal açıdan değerlendirildiğinde kaynak kültürdeki deyim hedef dildeki deyimsel bir kültürel muadili yerine bağlamsal anlamı veren hedef kültüre özgü daha genel ifadelerle yani en yaygın işlevsel muadiliyle çevrildikleri için Newmark’ın hedef kültür odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” süreci ile açıklanabilirler.

Tablo 5. “have a laugh”	
Kaynak Dil	“You must be having a laugh , mate.” (01:13:27- 01:13:30)
Hedef Dil (Dublaj)	“ Şaka yapıyor olmalısınız.”
Hedef Dil (Altyazı)	“ Şaka yapıyor olmalısın.”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“ Gülüyor olmalısın, dostum.”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“ Gülüyor olmalısın dostum.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“ Gülüyor olmalısın, dostum.”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“ Gülüyor olmalısın dostum.”

Filmde kullanılan “have a laugh” deyimini sözlükte “you’re having a laugh” şeklinde kullanılmakta ve “used to show that you think that what someone has just said is not reasonable or fair” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani bir kişinin konuşma esnasında az önce söylediği bir sözün makul/mantıklı veya adil olmadığını düşündüğünüzü göstermek/belirtmek için kullanılan bir ifadedir. Cümle zorunluluk bildirmesinin yanında güçlü bir olasılık belirtmek istendiğinde çıkarım yapmak için kullanılan “must” yardımcı fiiliyle “must be having a laugh” şeklinde oluşturulmuştur.

Çevirmen kaynak kültürdeki deyim karşılığı olarak dublaj ve altyazı çevirilerinde “şaka niteliğinde bir şey yapmak veya söylemek” anlamına gelen “şaka yapmak” deyimini bağlamsal anlama ve cümle yapısına uygun bir şekilde kullanmıştır. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, kaynak kültürdeki deyim erek dilde kültürel bir muadiliyle karşılanarak çevrildiği için Newmark’ın hedef kültür odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” sürecinin uygulandığı söylenebilir.

Makine çevirisi uygulamaları kaynak dildeki bağlamsal anlamın dışında “gülme” fiilini gerçek anlamında kullanarak temel anlamında sözcüğü sözcüğüne çevirmektedir. Newmark’ın kaynak dil odaklı yöntemleri başlığı altında bulunan “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilirler.

Tablo 6. “No big deal”	
Kaynak Dil	“That’s a whole lot of water. Gonna go for a little swim. No big deal. ” (01:19:30-01:19:34)
Hedef Dil (Dublaj)	“Ne kadar çok su var. Tamam. Birazcık yüzeceğiz. Önemli değil. ”
Hedef Dil (Altyazı)	“Her yanımızda su var. Tamam. Biraz yüzeceğim. Önemli değil. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Bu çok fazla su demek. Biraz yüzmeye gideceğim. Önemli değil. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Bu çok fazla su demek. Biraz yüzmeye gideceğim. Önemsiz şey. ”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Bu çok fazla su. Biraz yüzmeye gideceğim. Önemli değil. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Bu çok fazla su. Biraz yüzmeye gideceğim. Önemli değil. ”

Filmde kullanılan “no big deal” deyimini konuşma dilinde “not important” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani önemli değil anlamına gelmektedir. Deyim diğer cümlelerden bağımsız bir şekilde hiçbir değişime uğramadan yalnız başına kullanılmaktadır. Sözlükte “be no big deal” şeklinde diğer bir kullanımı da bulunmakta olup, “to not be a serious problem” yani ciddi bir sorun değil anlamına gelmektedir ve cümle içinde “it’s no big deal” şeklinde de kullanılabilir (Cambridge Dictionary, t.y.).

Erek kültürde yapılan çevirilere bakıldığında Yandex Çevirinin diğer çevirilerden farklı olarak “Önemsiz şey” şeklinde çevirmesinin dışında tüm çeviriler “önemli değil” şeklinde yapılmaktadır. Kaynak kültürde kullanılan deyim in erek kültürde birebir kültürel bir muadili bulunmadığı için bağlamsal anlamı karşılayacak erek kültüre özgü daha genel ifadelerle karşılanarak çevrilmektedir. Yapılan tüm çevirilerin bağlamsal anlama uygun oldukları söylenebilir. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” süreci ile açıklanabilirler.

Tablo 7. “get rid of”	
Kaynak Dil	“I don’t wanna talk. You wanna get rid of me, so get rid of me.” (01:23:19-01:23:22)
Hedef Dil (Dublaj)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsan hiç durma.”
Hedef Dil (Altyazı)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsan kurtul. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsan, benden kurtul. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsun, o yüzden kurtul benden.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsun, öyleyse benden kurtul. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Konusmak istemiyorum. Benden kurtulmak istiyorsun, o yüzden benden kurtul. ”

Filmde kullanılan “get rid of” deyimini sözlükte “get rid of someone” şeklinde verilmekte olup “to find a way to make someone leave because you do not want the person to be with you any longer” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani artık beraber olmak istemediğiniz birinden kurtulmak, ayrılmak veya onu terk etmek için bir yol bulmak anlamına gelmektedir.

Erek dilde yapılan çevirilere bakıldığında kaynak kültürdeki deyimın bağlamsal anlamını veren “istenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden, bir durumdan uzaklaşmak” (TDK, t.y.) anlamına gelen “-den kurtulmak” fiili kullanılarak çeviri yapılmaktadır. Yapılan tüm çevirilerin bağlamsal anlama uygun oldukları söylenebilir. Kuramsal açıdan değerlendirildiklerinde, erek kültüre özgü kültürel bir muadili yerine aynı anlamı veren daha genel bir ifadeyle çevrildiği için Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” süreci ile açıklanabilirler.

Tablo 8. “Here we go”	
Kaynak Dil	“Hey, Emmett, take a right. Here we go. ” (01:35:03-01:35:09)
Hedef Dil (Dublaj)	“Hey, Emmett, sağdan gir. İşte oldu. ”
Hedef Dil (Altyazı)	“Emmett, sağa dön. İşte böyle. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Emmett, sağa dön. İşte başlıyoruz. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Hey, Emmett, sağa dön. Pekâlâ, gidelim. ”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Hey, Emmett, bir hak al. İşte başlıyoruz. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Hey, Emmett, sağa dön. İşte başlıyoruz. ”

Filmde kullanılan “here we go” deyimini “used when something is just beginning to happen or move” (Merriam Webster, t.y.) yani bir şey olmaya ya da harekete geçmeye başladığında kullanılan bir ifadedir. Diğer bir açıklayıcı tanıma göre ise “a phrase often sung repeatedly by English football crowds when their team is successful” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani İngiliz futbol taraftarlarının takımları kazandıklarında sıklıkla tezahürat yapmak için kullandıkları bir ifadedir.

Çevirmen kaynak kültürdeki deyimın karşılığı olarak dublaj çevirisinde “işte oldu” ve altyazı çevirisinde ise “işte böyle” şeklinde bağlamsal anlama uygun bir şekilde çevirmiştir. Makine çevirisi uygulamalarından Google, Microsoft Bing ve Apple Çeviri de “İşte başlıyoruz” şeklinde bağlamsal anlama uygun bir çeviri sunmaktadır. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde hedef dil kitlesinin anlayabileceği şekilde birden fazla sözcükle uygun ifadeler kullanarak çevrildiği için Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Betimsel Eşdeğerlik” süreciyle açıklanabilirler. Diğer çeviri uygulaması Yandex Çeviri “Pekâlâ, gidelim” şeklinde yaptığı çeviriyle bağlamsal anlama uygun olmayan, deyimın temel anlamında bir çeviri sunmaktadır. Deyimde kullanılan “here” kelimesi sözlükte “burası, burayı, burada, işte” (Cambridge Dictionary, t.y.) anlamlarına gelmektedir ve “pekâlâ” olarak çevirmektedir ve “we go” kısmını ise tamamen sözcüğü sözcüğüne “gidelim” şeklinde çevirmektedir. Kuramsal

açından değerlendirildiğinde burada “here” kelimesi temel anlamının dışında daha genel ve erek kültüre özgü bir ifadeyle çevrildiği için Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” süreciyle, “we go” kısmı ise Newmark’ın kaynak dil odaklı yöntemleri başlığı altında bulunan “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilir.

Tablo 9. “make sure of that”	
Kaynak Dil	“You have the dream you’re meant to have. We make sure of that. ” (01:41:38-01:41:42)
Hedef Dil (Dublaj)	“Görmen gereken rüyayı görüyorsun. Bunu biz sağlıyoruz. ”
Hedef Dil (Altyazı)	“Görmen gereken rüyayı görüyorsun. Bundan emin oluyoruz. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Sahip olmanız gereken rüyayı gördünüz. Bundan emin oluyoruz. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Hayalini kurman gereken rüyayı görüyorsun. Bundan emin olunuz. ”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Sahip olmanız gereken rüyaya sahipsiniz. Bundan emin oluyoruz. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Sahip olman gereken rüyaya sahipsin. Bundan emin olunuz. ”

Filme kullanılan “make sure of that” deyimini “to take special care to do something” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani bir şeyin yapılması için özel ilgi gösterilmesi anlamına gelmektedir. İfade mecaz anlamının dışında temel anlamında “-den emin olmak” (Cambridge Dictionary, t.y.) şeklinde kullanılmaktadır. Cümle dilbilgisel açıdan incelendiğinde olumlu yapıda ve geniş zamanda oluşturulmuştur.

Çevirmen dublaj çevirisinde kaynak kültürde verilmek istenilen deyimsel anlamı birden fazla sözcükle betimleyerek “Bunu biz sağlıyoruz” şeklinde bağlamsal anlama ve dilbilgisel yapıya uygun bir şekilde geniş zamanda ve olumlu bir yapıda çevirmektedir. Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Betimsel Eşdeğerlik” sürecinin uygulandığı söylenebilir.

Altyazı ve makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktıklarına bakıldığında “bundan emin oluyor/olunuz” şeklinde yapılan çeviriler ifadenin temel anlamında bağlamsal anlama uymayan sözcüğü sözcüğüne çeviri sunmaktadırlar ve Newmark’ın kaynak dil odaklı yöntemleri başlığı altında bulunan “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilirler.

Tablo 10. “keep an eye on”	
Kaynak Dil	“And you never forget how very proud I am of you. And keep an eye on that brother of mine.” (01:45:14-01:45:27)
Hedef Dil (Dublaj)	“Şunu sakın aklından çıkarma olur mu: seninle gurur duyuyorum. Ve kardeşime de göz kulak ol bu arada.”

Hedef Dil (Altyazı)	“Seninle ne kadar gurur duyduğumu asla unutma. Kardeşime de göz kulak ol. ”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Ve seninle ne kadar gurur duyduğumu asla unutma. Ve o kardeşime göz kulak ol. ”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Ve seninle ne kadar gurur duyduğumu asla unutmuyorsun. Kardeşime de göz kulak ol. ”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Ve seninle ne kadar gurur duyduğumu asla unutmazsın. Ve o kardeşime göz kulak ol. ”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Ve seninle ne kadar gurur duyduğumu asla unutmazsın. Ve o kardeşime göz kulak ol. ”

Filmde kullanılan “keep an eye on” deyimini sözlükte “keep your/an eye on something/ someone” şeklinde verilmekte olup “to watch or take care of something or someone” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani birine ya da bir şeye bakarak olmak, onunla ilgilenmek anlamına gelmektedir. Cümle dilbilgisel açıdan incelendiğinde olumlu cümle yapısında ve emir kipinde oluşturulmuştur.

Çeviri çıktıklarına bakıldığında tüm çevirilerin temel anlamının dışında mecaz anlamında “gözetmek, korumak, bakmak” anlamına gelen “göz kulak olmak” deyimiyile dilbilgisel yapıya ve bağlamsal anlamına uygun bir şekilde kültürel eşdeğeriyle çevrilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “Kültürel Eşdeğerlik” süreci ile açıklanabilirler.

Tablo 11. “Deep down”	
Kaynak Dil	“He seems normal, but he’s not. Deep down , he’s a wild man.” (01:45:27-01:45:33)
Hedef Dil (Dublaj)	“Normal görünür ama değildir. Aslında , çılgının tekidir.
Hedef Dil (Altyazı)	“Normal görünüyor ama değil. İçten içe vahşi bir adam.”
Google Çeviri (Hedef Dil)	“Normal görünüyor ama değil. Derinlerde , o vahşi bir adam.”
Yandex Çeviri (Hedef Dil)	“Normal görünüyor ama değil. Derinlerde , o vahşi bir adam.”
Microsoft Bing Çeviri (Hedef Dil)	“Normal görünüyor, ama değil. Derinlerde , o vahşi bir adam.”
Apple Çeviri (Hedef Dil)	“Normal görünüyor ama değil. Derinlerde , o vahşi bir adam.”

Filmde kullanılan “deep down” deyimini “felt strongly and often hidden from other people” (Cambridge Dictionary, t.y.) yani genellikle diğer insanlardan gizli bir şekilde güçlü bir şekilde açıkçası yürekten hissedilmek anlamına gelmektedir. Diğer bir sözlükte “deep down (inside)” şeklinde de verilen ifade “used to mean that something is true or real even if it is not said or shown to other people” (Merriam Webster, t.y.) yani diğer insanlara gösterilmemesine ya da

söylenmemesine rağmen bir şeyin aslında gerçek ya da doğru olduğu söylenmek istendiğinde kullanılan bir ifade anlamına gelmektedir. Burada “Normal görünür ama değildir. Aslında, çılgının tekidir” sözüyle anlatılmak istenilen diğer insanlara çılgın biri olduğunu göstermemesine ya da söylememesine rağmen karakterin özünde çılgın biri olduğudur.

Kaynak kültürdeki deyim in erek kültürde kültürel bir karşılığı olmadığı için çevirmen dublaj çevirisinde bağlamsal anlamı karşılayan ve “asıl olarak, esasen, esasta, haddizatında” (TDK, t.y.) anlamına gelen “aslında” zarfını kullanarak çevirmiştir. Altyazı çevirisinde ise yine bağlamsal anlamı karşılayacak şekilde mecaz anlamında “gizli gizli, belli etmeden” (TDK, t.y.) anlamına gelen “içten içe” zarfını kullanarak çevirmektedir. Kuramsal açıdan değerlendirildiklerinde erek kültüre özgü kültürel bir muadili olmadığından dolayı aynı anlamı veren daha genel ifadelerle çevrildiği için Newmark’ın hedef dil odaklı yöntemlerinden “İletişimsel Çeviri Yöntemi” ışığında “İşlevsel Eşdeğerlik” süreciyle açıklanabilirler.

Makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktılarına bakıldığında deyim bağlamsal anlamının dışında gerçek anlamında “derinlerde” şeklinde çevrilmektedir ve Newmark’ın kaynak dil odaklı yöntemlerinden “Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri” yöntemi ile açıklanabilir.

Sonuç

Bu çalışmada Netflix bünyesinde 18 Kasım 2022 tarihinde vizyona giren “Hayaller Diyarı” filmindeki deyim sel ifadelerin altyazı ve dublaj çevirileriyle makine çevirisi uygulamalarının çeviri çıktıları dilbilgisel, anlamsal ve Peter Newmark’ın çeviri yöntem ve stratejileri bağlamında kuramsal açıdan karşılaştırmalı ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; insan çevirmen tarafından yapılan dublaj çevirilerinin dilbilgisel ve bağlamsal açıdan uygun ve tamamen erek dil odaklı oldukları söylenebilir. Kuramsal açıdan değerlendirildiklerinde, on bir adet deyim sel ifadenin dublaj çevirilerinde beş kez işlevsel eşdeğerlik sürecinden (%45), bir tanesi ekleme süreciyle (%9) birlikte olmak üzere dört kez kültürel eşdeğerlik sürecinden (%36) ve iki kez de betimsel eşdeğerlik sürecinden (%18) yararlandığı söylenebilir. Altyazı çevirilerinde ise beş kez işlevsel eşdeğerlik sürecinden (%45), üç kez kültürel eşdeğerlik sürecinden (%27) ve üç kez de betimsel eşdeğerlik sürecinden (%27) yararlandığı söylenebilir.

Makine çevirisi uygulamaları tarafından yapılan on bir adet deyim sel ifade çevirisinin analiz sonuçlarına göre; Google Çeviri toplam yedi adet (%63) bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır. Bağlamsal anlama uygun çevirilerden üç tanesi kültürel eşdeğerlik (%27), üç tanesi işlevsel eşdeğerlik (%27) ve bir tanesi de betimsel eşdeğerlik (%9) süreciyle açıklanabilir. Bağlamsal anlama uygun olmayan dört çeviri de sözcüğü sözcüğüne çeviri süreciyle (%36) açıklanabilir. Yandex Çeviri toplam altı adet (%54) bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır. Bunlardan üç tanesi kültürel eşdeğerlik (%27) ve diğer üç tanesi de işlevsel eşdeğerlik (%27) süreciyle açıklanabilir. Bağlamsal anlama uygun olmayan beş çeviri de sözcüğü sözcüğüne çeviri süreciyle (%45) açıklanabilir. Microsoft Bing Çeviri toplam altı adet (%54) bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır. Bunlardan üç tanesi işlevsel eşdeğerlik (%27), iki tanesi

kültürel eşdeğerlik (%18) ve diğer bir tanesi de betimsel eşdeğerlik (%9) süreciyle açıklanabilir. Bağlamsal anlama uygun olmayan beş çeviri de sözcüğü sözcüğüne çeviri süreciyle (%45) açıklanabilir. Apple Çeviri toplam altı adet (%54) bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır. Bunlardan üç tanesi işlevsel eşdeğerlik (%27), iki tanesi kültürel eşdeğerlik (%18) ve diğeri de betimsel eşdeğerlik süreciyle (%9) açıklanabilir. Bağlamsal anlama uygun olmayan beş çeviri de sözcüğü sözcüğüne çeviri süreciyle (%45) açıklanabilir. Sonuç olarak; insan çevirmen karşısında “Hayaller Diyarı” filmindeki deyimsel ifadelerin Türkçe çevirilerinde Google Çeviri %63, diğer çeviri uygulamaları ise %54 bağlamsal anlama uygun çeviri sunmaktadır.

Sonuç olarak; makine çevirisi sistemlerinin en gelişmiş versiyonu olan nöral makine çeviri sisteminin internet veri tabanlarında kaynak dil ve erek dil arasında çevrilen milyonlarca kaynak metni tarayıp, derin öğrenme algoritmalarını kullanarak sisteme dahil ettiği düşünülürse bu sistemlerin başarı oranlarının yükselmesi internet veri tabanlarında bulunan doğru çevirilerle doğru orantılıdır. Buna ek olarak çeviri topluluklarında bulunan kişilerin katkıları da sistemin ve algoritmaların buna bağlı olarak olumlu bir yönde gelişmesine katkı sağlamaktadır (Kelman, 2016). İnsanlar ile makine çevirisi sistemleri arasındaki en büyük fark; insanların bilişsel yeteneklere sahip olmalarıdır. Bu da insanları “sözcüksel, dilbilgisel ve metinsel belirsizliklere” sahip bir metni çevirirken farklı boyutlar katarak anlamlandırabilmeleriyle yapay zekâ temelli uygulamalar karşısında bir adım öne geçirmektedir (Luo, 2018, s. 1-2). 2023 yılı itibariyle insanların bilişsel özelliklerine henüz sahip olamadıkları için bu uygulamalardan mükemmel çeviriler beklemek büyük bir hayal kırıklığı yaratabilir. İnsan çevirmenlerin bile iki dile hâkim olmamasından kaynaklanan yanlış anlaşılmalarda sonuçunda özellikle farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıyabilen deyimsel ifadelerin çevirilerinde yanlış çeviriler yapabildiği düşünülürse bu uygulamaların kusursuz denilebilecek seviyeye ulaşmaları bir hayli zaman alacaktır. İnternet kullanıcılarının ve veri tabanındaki girdilerin her geçen gün arttığı düşünülürse, makine çevirisi uygulamalarının gelecekte çok daha başarılı çeviriler yapmaları kaçınılmaz olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Ş.S., M.Ö.; Veri Toplama- Ş.S.; Veri Analizi/Yorumlama- Ş.S.; Yazı Taslağı- Ş.S., M.Ö.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ş.S., M.Ö.; Son Onay ve Sorumluluk- M.Ö., Ş.S.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Ş.S., M.Ö.; Data Acquisition- Ş.S.; Data Analysis/Interpretation- Ş.S.; Drafting Manuscript- Ş.S., M.Ö.; Critical Revision of Manuscript- Ş.S., M.Ö.; Final Approval and Accountability- M.Ö., Ş.S.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Alkan, S. C. (2013). Lisans düzeyinde çeviri eğitiminde teknoloji eğitiminin yeri. *İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*(7), 127-147.
- Bacaksız, A. D. (2019). The Future of Translation Studies through Artificial Intelligence. *Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Cambridge Dictionary. (t.y.). be no big deal. 02 12, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/be-no-big-deal> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). deep down. 02 13, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deep-down> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). get rid of someone. 02 12, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/get-rid-of> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). have a good run for your money. 02 23, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/have-a-good-run-for-money?q=have+a+good+run> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). here. 02 12, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/here> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). here we go. 02 12, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/here-we-go> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). keep a low profile. 02 11, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/keep-a-low-profile> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). keep an eye on. 02 13, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/keep-an-eye-on?q=keep+an+eye> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). make sure. 02 13, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/make-sure> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). make sure. 02 13, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/make-sure> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). never mind. 02 11, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/never-mind> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). no big deal. 02 12, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/no-big-deal> adresinden alındı
- Cambridge Dictionary. (t.y.). you're having a laugh. 02 11, 2023 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/you-re-having-a-laugh> adresinden alındı
- Caswell, I. (2022, Mayıs 11). *Google Translate learns 24 new languages*. 2022 tarihinde blog.google/products/translate/ <https://blog.google/products/translate/24-new-languages/> adresinden alındı
- Chernin, P., Topping, J., Ready, D., Lawrence, F. (Prodüktörler), & Lawrence, F. (Yöneten). (2022). *Slumberland* [Sinema Filmi]. Netflix. Aralık 24, 2022 tarihinde <https://www.netflix.com/tr/title/81220825> adresinden alındı
- Cornu, C. O., & Jean-François. (2019). History of audiovisual translation. L. Pérez-González (Dü.) içinde, *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation* (s. 15-30).
- Dendi, V. (2007, Eylül 22). *Welcome to the Machine Translation team blog!* 2022 tarihinde Microsoft Translator Blog: <https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog/2007/09/22/welcome-to-the-machine-translation-team-blog/> adresinden alındı

- Dillinger, M., & Lommel, A. (2004). Implementing machine translation. *Localization Industry Standards Association*.
- Erdoğan, N. (2009). Altyazı ve Dublaj Çevirileriyle ilgili Yöntem ve Tekniklerin Çeviribilim açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya*.
- Farlex Dictionary of Idioms. (t.y.). have a good run. 02 23, 2023 tarihinde <https://idioms.thefreedictionary.com/have+a+good+run> adresinden alındı
- iPhone Kullanma Kılavuzu*. (2022). Ekim 2022 tarihinde Apple Support: <https://support.apple.com/tr-tr/guide/iphone/iphd74cb450f/ios> adresinden alındı
- Kelman, S. (2016, Şubat 17). *From Amharic to Xhosa, introducing Translate in 13 new languages — now over 100 in total!* 2022 tarihinde blog.google/products/translate: <https://blog.google/products/translate/from-amharic-to-xhosa-introducing/> adresinden alındı
- Läubli, S., Sennrich, R., & Volk, M. (2018). Has Machine Translation Achieved Human Parity? A Case for Document-level Evaluation.
- Luo, X. (2018). Artificial intelligence and the crisis of translation. 5(1).
- Merriam Webster. (t.y.). deep down (inside). 02 13, 2023 tarihinde <https://www.merriam-webster.com/dictionary/deep%20down> adresinden alındı
- Merriam Webster. (t.y.). give a damn. 02 11, 2023 tarihinde <https://www.merriam-webster.com/dictionary/give%20a%20damn> adresinden alındı
- Merriam Webster. (t.y.). here we go. 02 12, 2023 tarihinde <https://www.merriam-webster.com/dictionary/here%20we%20go> adresinden alındı
- Microsoft Translator Blog. (2021, Ekim 11). *Translator now translates more than 100 languages*. 2022 tarihinde [microsoft.com/en-us/translator/blog](https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog): <https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog/2021/10/11/translator-now-translates-more-than-100-languages/> adresinden alındı
- Munday, J. (2016). *Introducing translation studies: Theories and applications*. Routledge.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (Cilt 66). New York: Prentice Hall.
- Olohan, M. (2010). Commercial translation. *Handbook of Translation Studies* (Cilt 1, s. 41-44). içinde
- Özbudak, S. K. (2018). Cultural Representation and Translation of Poetry through Subtitling: The Case of Butterfly's Dream. *Doctoral Thesis. Department of Translation and Interpreting Translation and Cultural Studies (English) Programme*.
- Pedersen, J. (2011). *Subtitling norms for television*. John Benjamins Publishing Company.
- Qun, L., & Xiaojun, Z. (2015). Machine translation: general. *Routledge Encyclopedia of Translation Technology* (s. 105-119). içinde New York: Routledge.
- Rebeca, L., & Stiegelbauer, P. (2013). Automatic translations versus human translations in nowadays. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*(70), 1768 – 1777.
- Samuelsson-Brown, G. (2010). *A Practical Guide for Translators*. Multilingual Matters.
- Sayman, A. S. (2011). The quality of audiovisual translation in Turkey and the course of the production process: An empirical study on the subtitled and the dubbed versions of Will and Grace. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi*.
- Sin-wai, C. (2014). The Development of Translation Technology. *Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. içinde

- Şahin, A. (2012). Dubbing as a type of audiovisual translation: A study of its methods and constraints focusing on Shrek 2. *Yüksek lisans tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- TDK. (t.y.). aslında. 02 13, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). boş vermek. 02 11, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). çeviri. 02 15, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). *Deyim*. Ekim 28, 2022 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). dikkat çekmek. 02 11, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). elinden geleni yapmak. 02 23, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). içten içe. 02 13, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). iş çıkarmak. 02 23, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). iyi iş (doğrusu). 02 23, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). kurtulmak. 02 12, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (t.y.). umursamak. 02 11, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Temizöz, Ö. (2013). Postediting machine translation output and its revision: Subject-Matter Experts versus Professional Translators. Doctoral dissertation, Universitat Rovira i Virgili.
- Thorne, H. (2007, Eylül 22). *Machine Translation group at Microsoft Research*. 2022 tarihinde Microsoft Translator Blog: <https://www.microsoft.com/en-us/translator/blog/2007/09/22/machine-translation-group-at-microsoft-research/> adresinden alındı
- Yandex. (2022). *Servis hakkında*. Haziran 22, 2022 tarihinde Yandex Yardım: <https://yandex.com.tr/support/translate/index.html> adresinden alındı
- Yandex Blog. (2013, Mart 26). *Yandex challenges language barriers*. Haziran 22, 2022 tarihinde yandex.com/company/blog/13: <https://yandex.com/company/blog/13> adresinden alındı
- Yandex Blog. (2017, Eylül 14). *One model is better than two. Yandex.Translate launches a hybrid machine translation system*. Haziran 24, 2022 tarihinde yandex.com/company/blog/one-model-is-better-than-two-yu-yandex-translate-launches-a-hybrid-machine-translation-system: <https://yandex.com/company/blog/one-model-is-better-than-two-yu-yandex-translate-launches-a-hybrid-machine-translation-system> adresinden alındı
- Yılmaz, M. D. (2017). Altyazı Çevirilerinde Kültürel Ögelerin Aktarımı ve Çeviri Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.*